

บทคัดย่อ

บทบาทของพระมหาเมทศัลยานะกับพระมัลล
ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา : การศึกษาเปรียบเทียบ

รองศาสตราจารย์. ดร. สำเนียง เลื่อมใส

บทความวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทบาทของพระมหาเมทศัลยานะกับพระมัลลในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะคัมภีร์มหาวิสตุวทาน คัมภีร์มาเลยยเทวตเถรวัตถุและคัมภีร์มัลลยัตถุทีปนีฎีกา จากการศึกษาพบว่า พระมหาเมทศัลยานะ (พระมหาโมคคัลลานะ) เป็นบุคคลที่มีอยู่จริงในประวัติศาสตร์ คัมภีร์มหาวิสตุวทานระบุว่าท่านมีฤทธิ์เหาะไปในนรกและสวรรค์แล้วนำสิ่งที่พบเห็นมาสอนชาวโลกให้ทำความดีละเว้นความชั่ว ในคัมภีร์กล่าวถึงนรก 8 ชุมอย่างละเอียด แต่ไม่เน้นเรื่องสวรรค์ สุดท้ายสอนว่าสวรรค์นั้นไม่จริงยังยืนบุคคลจึงควรปฏิบัติไปให้ถึงพระนิพพาน ส่วนเรื่องพระมัลลสันนิษฐานว่าเดิมแต่งขึ้นในประเทศศรีลังกาเพื่อเป็นอุทาหรณ์สอนธรรม พระมัลลไม่มีตัวตนจริง ต่อมาเรื่องนี้ได้แผ่อิทธิพลมาถึงพม่าและล้านนา พระสงฆ์ล้านนาจึงนำมาแต่งใหม่ให้รายละเอียดมากขึ้น โดยระบุว่าพระมัลลเป็นภิกษุในลังกาทวีป มีฤทธิ์เหาะไปยังนรกและสวรรค์ได้เหมือนกับพระมหาโมคคัลลานะ แล้วนำข่าวของสัตว์นรกมาบอกให้ญาติทำบุญอุทิศไปให้และบอกเล่าผลบุญที่เทวดาได้รับ คำโครงเรื่องมาเลยยเทวตเถรวัตถุคล้ายกับนรกปริวรรตสูตรในมหาวิสตุวทานมาก เพียงแต่มหาวิสตุวทานเน้นภคนรก ส่วนมาเลยยเทวตเถรวัตถุเน้นภคสวรรค์ กล่าวถึงบทบาทของพระมัลลที่นำดอกบัวไปบูชาพระเจดีย์จุฬามณี ได้สนทนากับพระอินทร์และพระศรีอารียเมตไตรย ซึ่งไม่มีกล่าวไว้ในมหาวิสตุวทาน เรื่องพระมัลลถูกนำมาใช้เทศนาสอนประชาชนทั้งในงานมงคลและอวมงคลมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังปรากฏอิทธิพล เช่น การเทศน์และการสวดพระมัลลในงานศพ การฟังเทศน์มหาชาติ การนำเรื่องพระมัลลมาสร้างสรรคงานจิตรกรรมและประติมากรรม เป็นต้น จึงทำให้ประชาชนมีความเชื่อเรื่องนรกและสวรรค์ยึดมั่นทำความดี แม้ว่าปัจจุบันความเชื่อเรื่องดังกล่าวจะลดน้อยลงไปก็ตาม

คำสำคัญ : พระมหาเมทศัลยานะ, พระมัลล, นรก, สวรรค์

Abstract

The Role of the Venerable Maudagalyāyana and that of the Venerable Māleyya as Appearing in Buddhist Literature: A Comparative Study

Assoc. Prof. Dr. Praphat Chuvichean

The objective of this research paper is to study the role of the Venerable Maudagalyāyana, a Great Disciple of the Buddha, and the Legendary Venerable Māleyya in Buddhist literary works, particularly in the Mahāvastu Avadāna, the Māleyyadevattheravatthu and the Māleyyavatthudīpanī-tīkā. From the study, it was found that the Venerable Maudagalyāyana (Mahāmoggallāna in the Pali Tripiṭaka) was defined in the Mahāvastu Avadāna's text as a magical person who was able to travel to both hell and heaven. His significant role was to transmit what he had learned from his journey to human beings in the world so that they would know how to make merit and avoid sin. In the Mahāvastu Avadāna, hell was described explicitly as being divided into eight levels. On the other hand, heaven was mentioned only briefly. According to his teachings, heaven is not the ultimate goal of human beings to achieve as it is not a sustainable place to live eternally. Human beings, in his belief, should rather make greater effort to attain Nirvāṇa. Likewise, it has been proposed that the Venerable Māleyya's text originated in Sri Lanka. It was composed to be a text for teaching Buddhist doctrine. The Venerable Māleyya did not exist in this original version but was developed in the later version in particular in the Burmese and Lanna versions. In the Lanna version, the Venerable Māleyya was a monk in Sri Lanka. He claimed to have the magical power to journey to both hell and heaven as did the Venerable Mahāmoggallāna. His role was also like a messenger who told the relatives of those in the hell to make merit for them, or informed the world what merit those living in heaven have received. The plot of the Māleyyadevattheravatthu focused on heaven more than hell and added the other important role of the Venerable Māleyya regarding worshipping the Culāmaṇī pagoda in Tāvātimsa heaven with lotuses, meeting Indra, and having a conversation with Maitreya, who was expecting to attain enlightenment. These differences constituted the two story-lines. In terms of the implications for Thai society, it was found that the story of the Venerable Māleyya has been used for teaching people not to commit sin but to make merit in any situation. It has also been developed to be easier to read and understand since the Sukhothai period. Its influence has been found in many Thai traditions such as sermons and prayers in the funeral wreaths, the tradition of the Vessantarajātaka sermon, creative paintings, sculptures of the Venerable Māleyya, etc. The significant influence of the Venerable Māleyya is the existence of belief in heaven and hell, even though in present times this belief has decreased slightly.

Keywords: Venerable Maudagalyāyana, Venerable Māleyya, Hell, Heaven